

РАЗГРАЂИВАЊЕ СИМБОЛА

Петар Гудељ, ХЕСПЕРИДСКЕ ЈАБУКЕ, Београд, „Ново дело“, 1986.

Духовни свет ствараоца, опредмећен у уметности, добија нови смисао у свету примаоца поруке. Тај смисао и значење условљава мноштво чињеница, објективних и субјективних. Субјективне су садржане и читаоцу књижевног дела, објективне у контексту у коме се налази и сам стваралац и прималац.

Појми ХЕСПЕРИДСКЕ ЈАБУКЕ Петра Гудеља прићи ћемо најједноставнијим путем. Полазимо од речи у наслову која може бити изведена од лат. речи хеспериа, што значи западна земља, или, грч. хесперус, што означава вече, запад. У другом случају Хесперус лат. означава и Вечерњачу. Чини се да је песник имао у виду сва та значења кад је именици „јабука“ придодао атрибут „хесперидска“. Овај атрибут из наслова поеме, сигурно не носи само једно значење. Поред припадности, у стиховима се посебно акцентује каквога изабраног симбола, одавно знаног и употребљаваног у уметности. У поеми долази до разграђивања његовог значења и израстања у један нови квалитет. Реч је, дакле, о хесперидским јабукама са прецизно одређеним својствима и значењем. Зашто је то „касно европско воће“? Зашто „из вечерњих вртова“? Је ли у овом симболу садржан цвет мудрости и знања западног човека, човек од моћи, како би рекли стари мудраци? Овим симболом, песник отвара бројне могућности и асоцијације на појавне и апстрактне облике. На самом почетку, песник као да хоће да нас упутује у порекло и значење свога симбола, а потом следи разгрананање његових својстава. То је песник постигао мноштвом атрибута које употребљава уз исту именицу, у различитом контексту, тако да се хесперидски врт пуни: зеленим, оргњеним, црним, каменим, гвозденим, руменим, девојачким, бесмртним, златним, танким, јесењским, дивљим и голим-јабукама.

Та разноврсност умножава тонове поеме, асоцијације теку од крајње супротних полова ка средишту из кога расте семе страха у „ракетна стабла“. Најразличитији садржаји и осећања из идиличног света вртова, сливају се у врт гвоздених јабука, у гвоздено доба уз музику гвозденог ветра. Јабука, тај симбол љубави и пријатељства, постоје симбол стрепње и страха; смрти. Средоземље надлећу челичне птице чија су крила пуна „јабука“ и „муња“. Која то снага разграђује симбол среће и

пријатељства? Није ли то снага разумске моћи и потчињавања природе, дакле, и човека? Није ли претња и снага „црних јабука“ толика да се већ назире крај приче о освајачким походима ума?

Ма какви одговори следили на ова питања, уметник, ако хоће реч, не сме пристати на крај приче.

Језик ове поеме има све атрибуте успеле песничке целине. Остварена је изванредна језичка и значењска спона са народном песмом. Изванредни су и контрасти у сликама различитих садржаја у једноме симболу; постиже се и извесна напетост параболом, идилу врта пресеца „пројект руке“ и „пројект јабуке“. Будући да Гудељ остаје у истом ритму, у оквирима слика које су оцртане придевима, атрибутима и именицама, он одустаје да прати драматску напетост, што је чини се неопходно поеми. Може ли се мирно гледати „кроз јабуков цвијет“ челични змај око струка јабуке? Може ли се ћутке примити крај приче?

Змај не да:

„Ни јабуке, ни спознаје.
Нити окрајак приче“
(стр.28)

Иза тога, крај је логичан, али, није ли исувише далеко примљен, није ли то признање пораза, није ли то само рационални дрхтај над судбином „човека од моћи“, нису ли осећања сувише стишана, није ли тиме уметничко сагледавање и поимање света — окрњено? Сме ли уметник прихватити такав ризик духа? И да, управо ту, на крају приче, стоји почетак драме. Она јесте негде дубоко у нама. Ко ће је докучити, ако не уметник, његова ирационална снага. Моћ разума разорила је један диван симбол, хоће ли му уметност наћи замену? Овом поемом Гудељ је завршио први чин — разграђивање симбола пријатељства. Предмет неке друге књиге — поеме, биће, надамо се, афирмација симбола наде.